

TB 12.7.47

Få en ny gave til å få mennesker i tale. Mennesker som i ett og alt henger fast ved Gud får en egen drende streng, som ikke undlater å gjøre inntrykk på mennesker. Den

John R. Mott: Evangeliet som viste. — Oversatt av Anders Arflot. Ansgars forlag. Mott er en livsfrisk herre. Like under jul fjor

han er leder, er organisator. Hans evner i den retning er jo også langt ut over det vanlige. Han er i sannhet en general i Guds rike. Det kommer godt frem i talen: «Kallet

er blitt svak og intetsigende i det indre liv. I talen «Personlig arbeid» får alle som vil øve et direkte arbeid for å vinne mennesker en lang rekke gode råd. Vi ser inn i

Motts bok er en inspirerende, som vil gi kunnskap og oppmuntring til alle som virker for Rikets komme. Johannes Knutzen

ningsforbundets fredsgavtjeneste ved det anklagen omfattet handel med bensin, franker og sveitsiske franc og chokolade. Fantastiske summer har passert gjennom ministrens hender.

Hambros siste bok.

Av

direktør Lorentz Vogt

Hvad president C. J. Hambro i denne tid skriver fra okkupasjons-tiden bør leses. Han skriver helt frigjort fra alle koterinteresser og uavhengig av ethvert påtrykk fra folk med mørkelegningsinteresser. Hans siste bok «Historisk Supplement» danner ingen undtagelse i så henseende.

Boken er skrevet i Jeg-form. Den er polemisk i sitt anlegg. Det er som supplement og kritikk den er lagt an. Men den har interesse langt ut over sin kritiske innstilling. Dens basis er for stortiedden Undersøkelsskommissionens samstilling. Han yder kommissionen megen anerkjennelse i samtidighet. Men samtidig kritiserer han professor Bergsgaarde gjennomgåelse av mellomkrigs-periodens utenrikspolitikk og kanskje ennu sterkere direktør Arnold Holmboes om norsk forsvarspolitikk for 9. april 1940. Særlig i forbindelse med forsvarspolitikken og arbeiderpartiets forsvarsløstlige agitasjon dokumenterer han en rekke oplysninger, som vel ikke er nye, men som vel forlengst var glemt av de fleste. Av spesiell interesse er citatene fra nuværende stortingspresident Monsens brosjyre fra 1928. Dens tittelblad hadde følgende tekst: «Sandheten om militærvesenet. Av forsvarsministeren i arbeiderregjeringen Fr. Monsen. Utgitt av Det norske Arbeiderparti og

Arbeidernes Ungdomsfylking — Oslo 1928 — Arbeidernes Aktietrykkeri.» Citatene virker i dag forferdende. Det samme gjelder historien om det brukne gevær, som vel alle har hørt om. — men hvis historie vel de fleste husker. Hambro polemiserer mot dem som mener at man bør glemme de gamle ting. Han innrømmer, at det er meget som taler for det gamle ord: «La de døde begrave sine døde» — men tilføier han — «der er blandt annet den ikke helt uvesentlige innvending mot denne lett forståelige tankegang, at de døde, som skulde begraves, vender opplevende om iblandt oss — ja de blomstrer som aldri tilforn».

I kapitlet Meilemspill behandler Hambro forholdet mellom utenriksminister Koht og minister Scheel i Berlin. Han gir minister Scheel full opreisning og tegner et ualmindelig vakert bilde av denne hoist miskjente mann. Skal man gjøre en innvending må det være, at han for å få fram det fine i Scheels personlighet, kanskje gir ham et skjær av svakhet, som var Scheel fremmed. Sammenligningen med Bjørnstjerne Bjørnsons Paul Laage er mindre velbetent. Men Hambros konklusjon er bli stående: «Det var tragisk, at en av de verdifulleste og mest rettlige menn i vår utenriksekt skulde av utte et langt livs fortjenestfullt arbeid under en tung sky av misforståelse. Og det var tragisk at to så betydelige menn som Koht og Scheel ikke skulde komme til

den art av forståelse og samarbeide, som kunde ha betydd så meget for landet. Men det kan ikke lenge fordunkle minnet om en fin og nobel mann, for hvem tanken på Norges ære alltid var en ledestjerne».

«Stemninger i Stockholm» og «Spørsmål om å rekonstruere regjeringen» bringer en del nye oplysninger. Men de gir ingen samlet fremstilling. De må leses som supplement til andre fremstillinger. En del av oplysningene er overlødiggjort ved Hambrokens offentliggjørelse.

Avsnittet om Administrasjonsrådet og Høiesterrett inneholder megen kritikk mot Høiesterrett og mot Paal Berg. Denne kritikk er ikke etterpåklokskap men bunder i det prinsipp Hambro den hele tid har hevdet: Høiesterrett er en domstol. Den må bevare sin karakter herav for å sikre rettspleien etter frigjøringen. Dette kommer frem allerede den 22. april i et brev han sendte høiesterrettsdommer Ferdinand Schjelderup. Etter å ha uttalt sin tilfredshet med at det er dannet en administrasjonskomité (administrasjonsrådet) tilføier han:

«Men det var fullkomment uønskelig, for Høiesterrett å ha noen befaling med dens opnevne. Christensen henter logets myndighet fra Høiesterrett. Han var i og for sig bemundiget til å optræ og kunde når som helst gjennomvise her til regjeringens bekræftelse på hva han gjorde. Men når Høiesterrett, politisk kortsynt og lite overvelet hadde grepet inn, burde etter min mening den formelle side av saken ha vært beaktet, slik som jeg gjorde det —». Han tilføier videre: «Det er av ytterste viktighet, at Høiesterrett ikke optræ mer på den politiske arena. Ekspansjonen om

«konstitusjonell nødvergerett» kan i givet tilfelle oprettholdes av Regjeringen og Stortinget. Det tilkommer, da under visse forhold Høiesterrett, å bedømme hvad der er gjort. Men hvis Høiesterrett prøver å etablere sig som politisk «nødvergeorgan» i fiendsens vold, er Høiesterrett ophørt å eksistere som lovtlig dømmende organ og ubotelig skadet er voldt. — — — Høiesterrett bør være forsiktig med sig selv og landet.» Dette brev nådde ikke Schjelderup før etter frigjøringen. Med en tydelig brodd til Høiesterrettsdommer Ferdinand Schjelderup skriver Hambro i den anledning: «Ikke så å forstå at jeg går ut fra at mine bemerkninger vilde ha influert på dommer Schjelderups innstilling til de politiske spørsmål. Men var de advarende ord — som kanskje mange vilde ha funnet ukalder — blitt referert for hans kolleger i Høiesterrett, er det ikke utelukket at enkelte av dem kunde ha tenkt sig bedre ord før de gav sin tilslutning til et av de eiendommeligste og minst veloverveide akstykker fra autoritativt hold i disse år.»

Det er en erklæring datert 25/6 1942 og kaldet:

«Uttalelse gitt av 11 høiesterrettsdommere om Grunnlovens § 71:

Det fremgår av Grl. § 71, at det storting som blev valgt i 1936 ikke kan sammenkaldes eller valgperiodens utløp, hvare som ordentlig eller overordentlig storting. Dets myndighet er definitivt ophørt, og det kan ikke i kraft av konstitusjonell nødrett gjenopstå som statsmakt».

Hambro mener, at uttalelsen ikke er holdbar hverken fra politisk, nasjonalt eller konstitusjonelt synspunkt. Han fremholder et uttalelsen underhånden er påberopt av dem som gjerne vilde betrakte Grunnloven som bortfalt; de facti og den kunde, om den var nådd ut i vide kretser ha fremkalt en forvirring hvis skadevirkninger er uberegnelge. Hambro

mener at uttalelsen er framkaldt av visse regjeringskretser i London. Det er mulig. Likeå sannsynlig er det, at den er framkaldt av den del av Hjemmefroplien som har kaldt sig selv «kretsen». At Hambros syn var et annet, vet man. Det selvet også til stede.

Hambro forteller, at da Stortinget kom sammen, forholdt de 11 høiesterrettsdommere sig tause. Han forteller videre — og det er bemerkelsesverdig — at da Høiesterrett blev forelagt spørsmålet om det var grunnlovsmessig å innkalle det i 1945 valgte storting før 11. januar 1946 undlot Høiesterrett å gjøre opmerksom på uttalelsen av 25/6 1942. Var det skjedd, vilde spørsmålet ikke blitt forelagt Høiesterrett. Høiesterrett kom til det resultat, at det nye storting kunde innkales, hvortil Hambro tilføier:

«Stortinget som ikke var informert om det beslutet å innhente en betenkning fra en Høiesterrett, hvis fiertall allerede hadde uttalt sig om sakens kjerne, bolet sig for den formodede autoritet og erklærte sin funksjonstid for endt. Hambro finner at «den utglidning som fant sted — hvis følger lenge vil være merkbare på flere områder — ligger i det forhold at Høiesterrett — eller et fiertall av rettens medlemmer — ikke var forsiktig nok med sig selv og landet».

Der vil ved bedømmelsen av Høiesterretts optreden i april dagene — 14. til 15. april 1940 — ved dannelsen av Administrasjonsrådet kunne innvendes mot Hambros kritikk, at uten Høiesterrett vilde minister Bræuer ikke ha fjernet Quisling og akseptert Administrasjonsrådet. Valget stod mellom et administrasjonsråd dannet med Høiesterretts bistand og et Quisling-styre. Noe tredje alternativ gæa ikke den gang. Om det var riktig eller galt å danne Administrasjonsrådet under de forhold, vil for alle tider være omstridt. Under detegnede mente ialfall den gang, at det var riktig.

Forbudsende er det at Høiesterrett kunde motta Stortingets forespørsel om samlingstiden uten å gjøre opmerksom på uttalelsen av 27/6 1942. Dette krever en ettergjørelse.

Om de kupplaner som forelå ved frigjøringen ender Hambro følgende: «Det var først etat at vi var kommet tilbake til Norge at vi blev klar over at det var nødvendig å holde Stortinget samlet som et vern mot ekstreme konsultasjonelle strømninger og etaninger til beskyttelse av landets forfatningsmessige stabilitet. At disse strømninger og etaninger også hadde gjort sig sterk gjeldende innen Høiesterrett — visst Stortinget ikke».

Hambro retter i sin bok et forbudelse med riksrådsforhandlingene. Noget sterke anker mot justisminister Paal Berg. Det heter bl. a. om et forslag av denne: «Til tykke for landet og til stort held for Paal Berg, blev hans utkast til «forhandlingsgrunnlag» ikke bifalt av Høiesterrett. Han nevner også at der innen Undersøkelsskommissionen har vært en viss ivær for å frikjenne Paal Berg på ethvert punkt, hvor det muligens kunde reises kritikk mot ham. For en helt objektiv drøftelse av de konsultasjonelle problemer er dette neppe det ønskeligste».

Denne uttalelse av president Hambro vil vinne avslutning hos mange. Man hadde håpet, at en sådan ivær skulde være overflødig.

C. J. Hambros bok kommer man ikke forbi. Den er kort. Det er en fordel. Den vil bli lest, og vil vekke diskusjon.

Undersøkelsskommissionens innstillinger, bragte oss et godt skritt på vei mot sannheten. Med Hambros bok er vi kommet ennu et skritt — et betydelig skritt videre. Dessuten er for alvor rettet spørsmålet om Høiesterretts uklanderlige

LORENTZ VOGT

101978